

За издавачот:

проф. д-р Никола Јанкуловски, ректор на Универзитетот
„Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

XLIV меѓународна научна конференција на L МЕЃУНАРОДЕН
СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Редакциски одбор:

акад. Јан Соколовски
акад. Виктор Фридман
акад. Ала Шешкен
проф. д-р Јоуко Лидстедт
проф. д-р Елена Јованова-Грујовска
проф. д-р Снежана Веновска-Антевска
проф. д-р Маја Јакимовска-Тошиќ
проф. д-р Наташа Аврамовска
проф. д-р Славица Велева
м-р Евдокија Илијевска

Јазична редакција:

проф. д-р Славица Велева

Компјутерска обработка:

Винсент Графика, Скопје

Печати:

Винсент Графика, Скопје

Тираж: 150 примероци

**XLIV МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
НА I МЕЃУНАРОДЕН СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК,
ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА**

(17.06.2017-18.06. 2017 година во Охрид)

Скопје, 2018

Емилија Бојковска
Емина Авдиќ

(Зло)употребата на германскиот и на македонскиот јазик во политиката и преведувањето

1. Вовед
 - 1.1. Улогата на јазикот во политиката
 - 1.2. Јазична и политичка активност
2. „Незборовите“ во „сојузниот“ германски јазик
3. Корпус на германски јазик и на македонски јазик
4. Преводливост на корпусот на германски јазик
5. Преводливост на корпусот на македонски јазик
6. Заклучок
7. Литература
 - 7.1. Примарна литература
 - 7.2. Секундарна литература
 - 7.3. Терцијарна литература

1. Вовед

1.1. Улогата на јазикот во политиката

Социолингвистичкиот модел на вариетети³⁵ опфаќа голем број „лекти“, меѓу другото, дијалекти, социолекти, медиолекти, идиолекти и функциолекти (Лефлер ³2005: 79). Многубројни функциолекти разликува Аубургер (според Лефлер ³2005: 95), како на пример политолект, хагиолект (‘религиски јазик‘), психолект.

³⁵Овде се прави разлика меѓу варијанта и вариетет. Јазичните варијабли, на пример ‘APRIKOSE‘ (‘КАЈСИЈА‘), како варијаблите во математиката, можат да придобиваат различни вредности, кои претставуваат јазични варијанти: *Aprikose* (‘кајсија‘ во Германија и во Швајцарија) и *Marille* (‘кајсија‘ во Австрија). Додека варијантата е дискретна единица, вариететот е јазичен систем добиен со избор на варијанти за варијаблите од страна на говорителите, како што е на пример австрискиот вариетет на германскиот јазик. Значи, варијантата и вариететот ѝ одговараат на спротивставеноста меѓу атомистичкото и структуралистичкото набљудување на јазикот (Амон 1995: 61 и натаму).

Со истражувањето на јазикот во врска со политиката, се занимава релативно младата лингвистичка дисциплина политолингвистика, во чиј фокус се семантичките и прагматските истражувања. Широкото истражувачко поле на политолингвистиката не го опфаќа само јазичното однесување на политичарите туку и метарамништето, имено говорењето и пишувањето на медиумите, на приватните лица и на други инстанци за политиката, за јазично однесување на политичарите, па дури и рефлексии на политичарите за своите поранешни изјави, што може да доведе до повлекување на изјавата, извинување итн. (сп. Нир 2015: 2017).

Политолингвистичките анализи се дел од дескриптивната лингвистика, што значи дека политичкото убедување на лингвистот (симпатизерски или спротивставен однос спрема одредена партија, членување во неа итн.) не смеат да играат улога при анализата. Пренесено на нашите простори, лингвистот што е член на ВМРО-ДМПНЕ, на СДСМ или на друга партија, мора со истата доза на научна критика да го анализира јазикот и на „туѓата“ и на „својата“ партија. Значи, од анализата на лингвистот не смее да е можно откривањето на неговите политички преференции. Букхарт (1996: 85) го опфатил ова научно однесување со изразот ангажирана неутралност (*engagierte Neutralität*): „Со тоа се мисли на: методска анализа и неемотивна аргументација при ангажирањето во предметот. Затоа што трезвениот резултат на научното истражување вреди како аргумент во јавната расправа“ (прев. од авторките).³⁶ Меѓутоа, познато е дека не е можна чисто дескриптивна, а камоли целосно објективна и неусловена, имено вредноснеутрална лингвистика. И покрај тоа што во регионалниот културен круг во кој спаѓа Македонија, имено на Балканот како мост меѓу Окцидентот и Ориентот, не е спорна ориентацијата кон вредносните критериуми демократија, човекови права и партиципација на заинтересираните страни (*stakeholders*) во општеството, не смее да се занемари фактот што тие во крајна линија претставуваат ставови и услови. Но, овие елементи, кои претполагаат демократски легитимирана дебата за обликување на заедницата, можат категорично да се разграничат од заземањето политичка страна (Нир 2015). Овој труд се темели врз двете наведени премиси: политичката неутралност на авторките при

³⁶ „Damit ist gemeint: methodische Analyse und emotionslose Argumentation bei Engagement in der Sache. Denn erst das nüchterne Ergebnis wissenschaftlicher Untersuchung taugt zum Argument im öffentlichen Streit“.

анализата и втемеленоста врз општоприфатените вредности во Европа (демократија, човекови права, партиципација во општеството итн.).

Од друга страна, политолингвистиката не смее да се поистовети со реториката, со уметноста на говорењето. Политолингвистот не им е ментор по реторика на политичарите, туку се стреми кон тоа да го опише и да го анализира нивниот говор, да им ја открие јазичната стратегија, употребата на еуфемизми, дисфемизми итн. (сп. Нир 2015). Во оваа смисла, тој има едукативна улога во општеството бидејќи откривањето на јазичната стратегија со политичка цел може да претставува разоткривање, „декамуфлирање“ на демагогија, популизам итн.

1.2. Јазична и политичка активност

Политолингвистичките истражувања се одвиват во согласност со трите димензии на политичката активност: а) англ. *polity*: форма и структура на политиката во однос на институциските аспекти, во чиј фокус се: уставните политички структури и чинители (владајачки системи, парламенти, политички партии, меѓународни организации, граѓански здруженија итн.) и правниот поредок (устав, закони, директиви итн.); со овие елементи се утврдуваат обемот на активностите, надлежностите и процесите во случај на конфронтации, при што улога игра и нормативното рамниште (вредности, намери што се кријат зад правилата итн.); 2) англ. *policy*: содржини на политичките конфронтации, чија суштина се состои во предметите, задачите и целите што засегнатите страни ги изразуваат и што сакаат да ги постигнат; во фокусот се оформувањето на политичките односи и одвивањето на интересни и целни конфликти; 3) англ. *politics*: начинот на оформување на волјата и на донесувањето решенија при политички конфронтации, дебати, воени дејства итн. (Лајмгрубер-www; сп. Бојковска 2017).

Со помош на јазикот, политичките актери ги вреднуваат појавите позитивно или негативно и ги убедуваат граѓаните да изберат одредена политичка опција, со што ги поттикнуваат на активност. Ерхард Еплер, политичар на Социјалдемократската партија на Германија (SPD) истакнува: „Да се зборува значи да се дејствува“

(Хебел-www; прев. од авторките)³⁷. Ова најдобро се гледа од јазичниот израз и политичко дејство *den Rücktritt erklären* (‘поднесува оставка’). „Кога сојузниот претседател ќе рече ‘Поднесувам оставка на функцијата сојузен претседател’, тогаш оставката е истовремено функција на изјавата и нејзина последица“ (Политичко образование-www; прев. од авторките)³⁸.

Во најзначајните функции на јазикот во политиката спаѓаат информирањето и убедувањето, што укажува на тоа „дека јазичната активност во политиката е тесно поврзана со прашањето на моќта“³⁹ (Политичко образование-www). Оваа информативно-персуасивна функција е средство за моќ бидејќи политичките актери со помош на јазикот можат да ги убедат гласачите да ја изберат нивната политичка опција и на тој начин да им дадат моќ. Двете пројави на политиката, наречени политика на претставување и политика на донесување решенија се состојат во следново. „Политиката на претставување е медиумски пренесувана политика што може да се приопшти кон целиот комплекс на симболичката политика [...] Наспроти тоа, политиката на донесување решенија цели кон процесните белези на политиката“⁴⁰ (Корте / Хиршнер 2000: 11). Првиот вид политика го опфаќа начинот на презентација на политичките актери и е насочен кон тоа да го привлече вниманието на јавноста, а вториот вид, по правило, не се одвива јавно и се однесува на законодавната постапка, донесувањето решенија итн. И овде јазикот има значајна улога бидејќи законите и решенијата прво мора да се формулираат јазично и мора да бидат убедливи, но во политиката на презентација е во фокусот на политичката активност (Политичко образование-www). Во центарот на вниманието во овој труд е јазикот во политиката на презентација.

Од наведените функции на јазикот во политиката произлегува дека тој овозможува дискусии, дебати и преговори, со што ги ублажува конфликтите, па дури може и да го замени оружјето, т. е. да

³⁷ „Reden bedeutet Handeln“.

³⁸ „Wenn ein Bundespräsident sagt ‚Ich erkläre hiermit meinen Rücktritt vom Amt des Bundespräsidenten‘, ist der Rücktritt die Funktion der Äußerung und zugleich ihre unmittelbare Folge“.

³⁹ „dass Sprachhandeln in der Politik eng mit der Machtfrage verknüpft ist“.

⁴⁰ „Darstellungspolitik ist medienvermittelte Politik, die sich dem Gesamtkomplex der symbolischen Politik zuordnen lässt [...]. Entscheidungspolitik zielt hingegen auf die Verfahrensmerkmale der Politik“

го направи излишно. Но, од друга страна, јазикот може самиот да стане оружје, па дури и да придонесе за употреба на убиствено оружје или да доведе до негова употреба:

Денес самиот јазик е конфликт. [...] Модерната познава една друга историја: повратното преточување на зборовите во оружје. Пропагандата на тоталитарните и на фашистичките режими на 20 век се темелеше на тоа што зборовите можат да создадат реалност – без попречувачкиот заобиколен пат преку вистината. Значи, лагата е средство на политиката; [...] ⁴¹ (Диес 2016).

Според тоа, во политиката на презентација, самиот јазик може да стане оружје за оцрнување, омаловажување, маргинализирање луѓе. Како илустрација служат примерите: герм. *Pokerrunden* (‘самит’, букв. ‘рунди покер’); англ. *collateral damage* > герм. *Kollateralschaden*, мак. *колатерална штета* (‘цивилни жртви при воен напад’), англ. *enhanced interrogation techniques* > герм. *erweiterte Verhörmethode*, мак. *унапредени /проширени техники на сослушување* (‘мачење при сослушување’); срп.-хрв. *informativni razgovor* > мак. *информативен разговор* (‘сослушување и евентуално мачење при полициско сослушување, на пример во СФРЈ’); герм. *Gutmensch* (‘претерано пресретлив и толерантен човек’; букв.: ‘добар-човек’); *sorosoid* (‘припадник/симпатизер на СДСМ и на Фондацијата „Сорос“’); *бомби* (‘прислушувани телефонски разговори што ги објави Зоран Заев’).

2. „Незборо вите“ во „сојузниот“ германски јазик

Како што покажуваат горенаведените примери, политичките актери се служат со различни средства (метафори, еуфемизми, дисфемизми итн.) за да го употребат јазикот како оружје. Во овој контекст, почнувајќи од 1991 година, посебно значење имаат „незборовите“ (Unwörter) во германскиот јазик во Германија,⁴² меѓу другото, наречен сојузен германски јазик или германски вариетет на

⁴¹Heute ist die Sprache selbst der Konflikt. [...] Die Moderne kennt eine andere Geschichte: es ist die Rückverwandlung von Worten in Waffen. Die Propaganda der totalitären und faschistischen Regime des 20. Jahrhunderts beruhte darauf, dass Worte Wirklichkeit schaffen können – ohne den störenden Umweg über die Wahrheit. Die Lüge also als Mittel der Politik; [...].“

⁴²За Австрија (од 1999 година), за Лихтенштајн (од 2002 година) и за Швајцарија (од 2003 година) се избира посебен „незбор“ на годината.

германскиот јазик. „[...] таа [акцијата ‚Незбор на годината‘] го свртува јазичнокритичкото внимание кон зборови и формулации во сите области на јавната комуникација што се косат со предметната сообразеност или со хуманоста“ со цел „да ги зголеми свеста и сензибилноста на населението за јазикот“ (Unwort-www; прев. од авторките)⁴³.

Актуелното жири за избор на „сојузногермански незбор“ на годината се состои од четворица лингвисти и од еден новинар: проф. д-р Нина Јаних, портпаролка, од Техничкиот универзитет во Дармштат, Штефан Хебел (новинар), д-р Керстен Свен Рот од Универзитет во Цирих, проф. д-р Јирген Шиве од Универзитет во Грајфсвалд и проф. д-р Мартин Венгелер од Универзитетот во Трир (Unwort-www).

Наведувајќи го изворот, секој граѓанин може да му испрати на жирито предлози за „незбор“ на годината до 31 декември за изборната постапка за тековната година. Резултатот се соопштува во средината на јануари на конференција за печатот на Универзитетот во Дармштат.

Изборот на „незбор“ на годината се темели врз следниве начела:

- повреда на човековото достоинство (*Geschwätz des Augenblicks*, букв. ’дрдорење во мигот, мигновно дрдорење‘ за злоупотребите на католичката црква),
- повреда на демократијата (*alternativlos*, ’без алтернатива‘, како став/позиција за да се избегне политичка дискусија),
- дискриминација на поединечни општествени групи (со поедноставување на ситуацијата или паушалзирање (*Wohlstandsmüll*, ’ѓубре на благосостојбата‘, за лица што не сакаат да работат и за работонеспособни лица),
- еуфемистични, прикриени или заблудувачки изрази (*freiwillige Ausreise* ’доброволен излез од земјата‘, термин на државните

43 Sie [die Aktion „Unwort des Jahres“] lenkt [...] den sprachkritischen Blick auf Wörter und Formulierungen in allen Feldern der öffentlichen Kommunikation, die gegen sachliche Angemessenheit oder Humanität verstoßen“ und „möchte [...] dadurch das Sprachbewusstsein und die Sprachsensibilität in der Bevölkerung fördern“.

установи за враќање на барателите на азил во нивните матични земји од страна на установи за протерување вакви лица).

Освен тоа, незборовите мора

- да се употребуваат во јавноста,
- да се во извесна мера актуелни и
- да се јавуваат во познат или во докажан контекст.

Бројот на поддржувачите на даден предлог не игра улога. Секоја година се избираат три „незбора“ на годината рангирани од првото до третото место⁴⁴.

3. Корпус на германски јазик и на македонски јазик

Корпусот на германски јазик го сочинуваат незборовите од 2017 до 2010 година, подредени хронолошки наназад (Unwort-www).

- *alternative Fakten*, 'алтернативни факти', 2017;
- *Volksverräter*, 'предавник на народот', 2016;
- *Gutmensch*, букв.: 'добар-човек', 2015;
- *Lügenpresse*, 'лажлив печат', 2014;
- *Sozialtourismus*, 'социјален туризам', 2013;
- *Opfer-Abo*, букв.: 'претплата за улога на жртва', 2012;
- *Döner-Morde*, 'донер-убиства', 2011;
- *alternativlos*, 'без алтернатива, безалтернативен', 2010.

Корпусот на македонски јазик не произлегува од официјален избор на јазични изрази, па затоа содржи елементи на субјективност на авторките макар што начелно се темели врз критериумите за избор на „незбор“ на годината во Германија (в. г.). Се работи за следниве лексеми, подредени по азбучен ред, кои се содржани во информации и коментари во јавните медиуми:

⁴⁴Освен „незбор“, во четирите држави (в. фуснота 8), се избира и збор на годината, израз што на особен начин го обележал политичкиот, економскиот и општествениот живот во земјата. Во Германија, избирач е Друштвото за германски јазик. „Сојузногерманскиот“ збор за 2017 година е *Jamaika-Aus*, букв.: 'крајот на Јамајка' (Wort-www), кој го означува неуспехот на сондирачките разговори за формирање коалиција од трите партии означени со боите: црна (за конзервативците), жолта (за економските либерали) и зелена (за „екологистите“). Метафората, која потекнува оттаму што наведените бои се содржани во знамето на Јамајка, се употребува и во алегорични описи, како на пример дека пред брегот на Јамајка, можеби дури и при влезот во пристаништето, бродот на сондирачите се превртел, по што е неизвесно кој ќе го преземе кормилото (*Jamaika-Aus-www*). На второ место е *Ehe für alle* ('брак за сите'), а на трето *MeToo* (Wort-www).

- бомба;
- *вмроид, соросоид; (де)вмроизација, (де)сороизација; (де)вмроизира, (де)сороизира;*
- ДПМНЕ и СДС;
- комуњар;
- предавник на името/народот/знамето/државата наспрема патриот.

Истражувањето ги вклучува елементите:

- општествено-политички услови,
- асоцијација и конотација од минатото,
- вид на повреда на нормата,
- цел на говорителите и
- преводливост на македонски, одн. на германски јазик.

Наведените примери се истражуваат во првите десет оригинални текста што се појавуваат на интернет кога ќе се зададе соодветната лексичка единица. Потоа, авторките ги впишуваат претполаганите преводни еквиваленти или го задаваат клучниот поим на односната тема и ги истражуваат првите десет текста што ќе се појават. Ако потрагата не даде резултат, тогаш авторките нудат свој преводен еквивалент. Слабоста на постапката се состои во тоа што понекогаш веројатно не можат да откријат преводен еквивалент што не го претполагаат, одн. што не се појавил во првите десет текста што го содржат зададениот клучен поим. Според тоа, не станува збор за паралелен корпус, сочинет од оригинал и одпревод, туку за двојазичен корпус, кој содржи посебни текстови на германски и на македонски јазик.⁴⁵ Од пронајдените текстови, потоа обично се наведува барем по еден пример во трудот.

Преводните еквиваленти предложени од авторките, се однесуваат на преводи наменети за широк читателски круг, а не за избран круг читател со широки познавања за културата и актуелната ситуација во земјата/земјите на изворниот јазик.

⁴⁵ Единствено некои текстови на Дојче веле на германски и на македонски јазик претставуваат паралелен корпус

4. Преводливост на корпусот на германски јазик

Корпусот на германски јазик се состои од „незборовите“ од 2010 до 2017 година (в. т. 3.).

4.1. *Alternative Fakten* (2017)

„Незборот“ *alternative Fakten* 'алтернативни факти' е прикривачки и заблудувачки израз со кој се прави обид да се направат општествено прифатливи неточните тврдења и да се преточат во легитимно средство за дебати во јавноста. Изразот е познат од говорот на Келијан Конвеј, советничка на Доналд Трамп, која вака го нарече погрешниот податок дека при инаугурацијата на претседателот, на улиците имало толку многу прославувачи како никогаш дотогаш во таква пригода. Оттогаш овој израз се употребува и во Германија како синоним и симбол за употреба на недокажливи тврдења наместо на фактички аргументи. Инаку, во Германија постојат и критички гласови што предупредуваат од употребата на овој израз (*Alternative Fakten-Unwort-ww*).

Во првите десет текста што се појавуваат на интернет, изразот *алтернативни факти* се однесува на американската средина.

Објаснување од Белата кука: портпаролот на Трамп не лажел, туку изнел „алтернативни факти“ (ВИДЕО)(*Алтернативни факти-ww*).

Поради меѓународната познатост на оваа лексичка единица и на нејзиното потекло, *alternative Fakten* и *алтернативни факти* може да се сметаат за целосни преводни еквиваленти на *alternative facts*.

4.2. *Volksverräter* (2016)

Одредницата *Volksverräter*, 'предавник на народот', се смета за наследство од диктаторски режими, меѓу другото од националсоцијализмот. Без да се диференцира, на овој начин се омаловажуваат некои политичари, со што се задушјуваат дискусиите во општеството, кои се неопходни за демократијата. Освен тоа, конституентата *Volk-*, 'народ', (и изведенките *völkisch*⁴⁶ и

⁴⁶*völkisch*, националсоцијалистички израз со расистичка конотација: 'што се однесува на народот, што му припаѓа на народот во смисла на раса (Дуден-ww); букв. 'народен во смисла на расен'.

*Umvolkung*⁴⁷), како во националсоцијализмот, не се однесува(ат) на нацијата како целина, туку на една етничка категорија, со што се исклучуваат делови на населението. Изразот е недемократски и затоа што, според едно пристигнато писмо, го негира важењето на основните права на сите луѓе на територијата на Сојузна Република Германија (Volksverräter-Unwort-www).

Во македонскиот јазик се јавува истиот израз: *предавник на народот*. Оваа околност не го олеснува преведувањето бидејќи македонскиот преводен еквивалент се однесува на други општествено-политички услови (в. т. 5.5.). Во националсоцијализмот, *Volksverräter*, 'предавник на народот', се нарекувал секој што го критикувал поредокот, а денес обично се однесува на прифаќачите и на помагачите на мигрантите. Затоа е неопходен објаснувачки превод, на пример: *предавник на народот во мигрантската криза* ако тој податок не произлезе од контекстот.

Martin Schulz ist als Volksverräter beschimpft worden (Volksverräter-www).

Мартин Шулиц беше оцрнет како предавник на народот во мигрантската криза (прев. од авторките).

4.3. *Gutmensch* (2015)

Одредницата *Gutmensch*, букв.: 'добар-човек', обично има девалвирачка, обезвреднувачка конотација со значење на [наивен] човек што се однесува во согласност со политичката коректност или се заложува за неа, а чие однесување на другите им изгледа некритичко, претерано и ги иритира (Дуден-www).

Во 2015 година, со овој погрден израз се нарекувале волонтерите помагачи во бегалската криза и заштитниците на бегалските сместувалишта од напади (*Gutmensch-Unwort-www*). Во 2011 година бил избран за втор „незбор“ бидејќи се употребувал за навреда на политичките неистомисленици. Со изразите *Gutmensch*,

⁴⁷*Umvolkung* 'преобразба/метаморфоза на народот', во националсоцијализмот: 'германизација на прогерманските делови од населението во окупираниите области на Источна Европа'. Денес го користат екстремните десничари со спротивно значење, изразувајќи ваков процес насочен против германскиот народ; изразот се однесува на германската мигрантската политика и на зголемиот број лица со негерманско потекло, од што наводно произлегува закана за опстанокот на германскиот народ (*Umvolkung-www*).

'добар-човек', *Gutbürger*, 'добар-граѓанин', и *Gutmenschentum*, 'добро-човекување', „толеранцијата и готовноста за помагање паушално се оцрнуваат како нешто наивно, глупаво и идеалистичко, како помагачки синдром или морален империјализам“.⁴⁸ Првонаведената лексема, „на тој начин ја спречува демократската размена на предметни аргументи“⁴⁹ (*Gutmensch-Unwort-www*).

Како македонски еквиваленти доаѓаат предвид изразите: *благодарен, добродушен, добричок, добростив, наивко, наивник, будалче, будалетина*, во кои, освен интензитетот на оцрнувањето, недостига и поврзаноста со германската општествено-политичка констелација. За да се изрази последново, неопходен е објаснувачки превод, на пример, *добродушен помагач на бегалците*, а во речник треба да стои и додавката: *омаловажувачки назив (употребуван пред сè од движењето „Пегида“)*.

US-Psychiater: „Gutmenschen sind klinisch geisteskrank“ (*Gutmensch-www*)

Психијатар од САД: *Добродушните помагачи на бегалците се клинички душевно болни* (прев. од авторките)

4.4. *Lügenpresse* (2014)

Во последно време, овој „незбор“ е дел од вокабуларот на движењето „Пегида“, но неговата употреба датира уште од Првата светска војна и од националсоцијализмот, кога се употребувал за паушално оцрнување на независните медиуми. На намерните употребувачи на овој збор им оди во прилог околноста што многумина корисници не ја знааат неговата поранешна употреба. И сегашнава употреба ја има истата цел, имено да ги дисквалификува медиумите што даваат објективен приказ на општествено-политичките теми, со што се спречува фундираната критика на медиумите, слободата на печатот, а со тоа и демократијата (*Lügenpresse-Unwort-www*).

Во македонскиот јазик се јавува калката *лажлив печат*, обично во наводници, во врска со движењето „Пегида“:

⁴⁸ „[...] werden Toleranz und Hilfsbereitschaft pauschal als naiv, dumm und weltfremd, als Helfersyndrom oder moralischer Imperialismus diffamiert“.

⁴⁹ „[...]verhindert somit einen demokratischen Austausch von Sachargumenten“.

Неколкучте стотини присутни во еден момент се свртеле кон новинарите што биле таму и десетина минути извикувале во еден глас „Lügenpresse!“ – „лажлив печат“, израз кој го употребуваа нацистите и кој го оживеаја европските екстремисти за да ги омаловажат медиумите (Лажлив печат-www).

4.5. *Sozialtourismus* (2013)

Овој погрден израз ја означува промена на местото на живеење заради уживање во социјалните погодности (Дуден-www), а се употребува во врска со миграцијата од сиромашните земји, особено од Источна Европа, во западноевропските земји, првенствено во Германија. Со основната конституента *-tourismus* се укажува дека мотивот на тие лица се задоволство и одмор, а определувачката конституента *Sozial-* упатува на злоупотребата на германскиот социјален систем (Sozialtourismus-Unwort-www).

Во македонскиот јазик се јавува калката *социјален туризам*, обично во наводници, која се поврзува со Германија или со други земји членки на Европската Унија.

Еврокомесарот за внатрешни работи Сесилија Малмстром нагласи дека државите-членки не дале докази дека т.н. социјален туризам е сериозен проблем (Социјален туризам-www).

4.6. *Opfer-Abo* (2012)

Во кривичната постапка за силување од 2011 година, Покраинскиот суд во Минхен му изрече ослободителна пресуда на швајцарскиот презентер на временската прогноза Јерг Кахелман. „Незборот“ *Opfer-Abo*, букв. 'претплата за улога на жртва', го употреби Кахелман во врска со жените како жртви на сексуално насилство, истакнувајќи дека неговата сопруга е веројатно креаторка на изразот (сп. *Opfer-Abo-1-www*; *Opfer-Abo-2-www*).

Според жирито, на овој начин паушално им се подметнува на жените дека го измислуваат сексуалното насилство, имајќи го за заднина фактот дека само 5–8% од жртвите го пријавуваат злосторството и дека само во 3–4% од случаите се поднесува кривична пријава или се поведува кривична постапка. Со овој

„незбор“ се повредува достоинството на вистинските жртви (Opfer-Abo-Unwort-www).

По изборот на „незборот“ *Opfer-Abo* имаше реакции, како на пример од директорот на Институтот за германски јазик во Манхајм, Лудвиг Ајхингер, кој смета дека не е доволно познат, но дека се работи за недобронамерно зборообразување во мошне емотивно воден спор (Opfer-Abo-2-www). Организацијата на жртвите „Бел прстен“ (Weißer Ring) предупредува дека на овој начин може да се популаризира даден збор, но истакнува дека е важно да се разоткриваат ваквите поими (Opfer-Abo-2-www). Како и да е, и покрај идиолектната и казионална употреба, не се оспорува злонамерноста во употребата на овој незбор.

Судскиот процес на Кахелман не е доволно познат во Македонија. Македонскиот преводен еквивалент на *Opfer-Abo* не се јавува на интернет кога ќе се зададе името на обвинетиот. Неопходен е објаснувачки превод, на пример *претплата за жртва*, евентуално со дополнителниот податок: *на сексуално насилство*. Ако од контекстот не произлегува врската со процесот на Кахелман, тогаш може да се додаде и: *изразупотребен од Јерг Кахелман (по неговата ослободителна пресуда за силување)*.

Miriam Kachelmann: [...]Diese Frau hat versucht, Jörg mit falschen Beschuldigungen zu vernichten.

Jörg Kachelmann: Das ist das Opfer-Abo, das Frauen haben. Frauen sind immer Opfer, selbst wenn sie Täterinnen wurden. Menschen können aber auch genuin böse sein, auch wenn sie weiblich sind (Opfer-Abo1-www).

Миријам Кахелман: [...] Оваа жена се обиде да го уништи Јерг со лажни обвинувања.

Јерг Кахелман: Тоа е претплатата за жртва (на сексуално насилство) што ја имаат жените. Жените се секогаш жртви, дури и кога станале сторителки. Но луѓето може да се зли по природа и кога се од женски пол (прев. од авторките).

4.7.Döner-Morde (2011)

Изразот *Döner-Morde*, 'донер-убиства', употребуван од страна на полицијата и на медиумите, се однесува на девет убиства на мигранти и на една полицајка, кои ги изврши неонацистичката терористичка група „Националсоцијалистичко подземје“

(Nationalsozialistischer Untergrund – NSU) во периодот од 2000 до 2007 година. Сè до 2011 година, полицијата ги поврзуваше убиствата со наводната криминална заднина на жртвите (уцена, рекет, дроги итн.). Според жирито, со овој „незбор“ се дискриминираат делови од населението, редуцирајќи ги, согласно со нивното потекло, на закуска од брза храна (Döner-Morde-Unwort-www).

Во македонскиот јазик се јавува калката *донер-убиства* во врска со германските општествено-политички услови, при што првата компонента е позната како заемка од турскиот јазик.

Тие убиства во германските медиуми се наречени „Донер-убиства“, по познатиот турски специјалитет, бидејќи главно се работи за турски жртви, а налогодавецот е наводно исто така Турчин (Донер-убиства-www).

4.8.alternativlos (2010)

Овој „незбор“ го изразува отсуството на алтернатива, на алтернативно решение (Дуден-www). Со него се сугерира дека при донесувањето решенија, дискусиите и аргументациите се излишни, што може да го засили незадоволството на населението од политиката (Alternativlos-Unwort-www). Прв пат го употребила Ангела Меркел како „образложение“ на помошта за Грција (Alternativlos1-www), а потоа станал белег на нејзиното соопштување владини решенија⁵⁰.

Immer wieder nennt Merkel ihre Politik alternativlos. Warum Alternativlosigkeit als Regierungsstrategie der Demokratie schadet (Alternativlos2-www).

Меркел постојано ја нарекува својата политика безалтернативна. Зошто ѝ штети безалтернативноста како владина стратегија на демократијата (прев. од авторките).

Македонските еквиваленти гласат: *без атернатива, за нешто нема/не постои алтернатива и безалтернативен*.

Меѓутоа, и во германските и во македонските општествено-политички услови, оваа лексема и нејзините синоними се конотираат и позитивно, секако не само во врска со дневнополитичките решенија

⁵⁰Во политичката историја на Обединетото Кралство, изразот *There is no alternative – TINA*, пак, се поврзува со поранешната премиерка Маргарет Тачер (сп. TINA-www).

на владите туку и во врска со основните вредности на општествениот поредок: демократијата, правната и социјална држава итн., загарантирани со Уставот, а во Македонија и во врска со пристапувањето кон Европската Унија. Тоа значи дека дека позитивната и негативната конотација на овој израз произлегуваат од контекстот.

„Es gibt keine Alternative zur Demokratie“. *Schweizer Politologe verteidigt griechische Wahlen trotz des „schlechten Zeitpunkts“* (Keine Alternative-www)

„Нема алтернатива за демократијата“. Швајцарскиот политолог ги брани изборите во Грција и покрај „неповолниот момент“ (прев. од авторките).

Nur der politische Dialog ist alternativlos (Alternativlos3-www)

Само за политичкиот дијалог нема алтернатива (прев. од авторките).

Дебата: ЕУ проширувањето забавено, но нема алтернатива (Нема алтернатива1-www)

Членството во НАТО и ЕУ нема алтернатива (Нема алтернатива2-www)

Како и да е, политичката дискусија за алтернативно решение е неопходна, дури и кога алтернативата е неприфатлива (диктаторски режим итн.), бидејќи овозможува едукација на населението кога постои опасност да потпадне под влијание на екстремистички и радикални ставови.⁵¹

5. Преводливост на корпусот на македонски јазик

Корпусот на македонски јазик се состои од лексемите наведени во т. 3.

⁵¹ [Патриотите, полупредавниците и полуинтелектите] [у]бедуваат дека некои нешта се неопходни, дека без нив не се може, дека се нема друга алтернатива, како да е можна друга алтернатива, ако постои само една алтернатива, заборавајќи дека синтагмата „единствена алтернатива“ е еднаква на дрвено железо (Една алтернатива-www).

5.1.Бомба

Со овој израз се именуваат прислушуваните телефонски разговори на членови на коалициската Влада на ВМРО-ДПМНЕ (2006 – 2016), кои од 2015 година ги објавуваше креаторот на називот Зоран Заев, претседател на СДСМ (од 2013). Лексемата претежно ја употребува СДСМ, но и медиумите, па дури и ВМРО-ДПМНЕ, понекогаш, а особено во последниов случај, ставен во наводници. Со метонимијата на експлозивно средство за уништување објекти и луѓе, се истакнува одекнувачката и разорна моќ на телефонските разговори за засегнатите лица, како и спектакуларната (и сеирциска) димензија на објавувањето, наместо да се претстават (само или првенствено) како елемент во процес што треба да се води во рамките на владеењето на правото. Овде не се изразува сомнеж во правото на граѓаните да ги слушнат, туку само се анализира називот од јазичнокритички аспект.

На германското јазично подрачје, лексемата *Bombe* не се поврзува со македонските општествено-политички услови. Затоа се чини прифатлив следниов објаснувачки превод од германскојазичниот печат:

[...] heimlich abgehörte Gespräche der Regierung – die Zaev „Bomben“ nennt – [...] (Bombe-www).

’[...] тајно прислушувани разговори на Владата – што Заев ги нарекува „бомби“ – [...] ‘ (превод од авторките)

5.2.Вмроид, соросоид; (де)вмрозиација, (де)сорозиација; (де)вмрозира, (де)сорозира

Во последниве неколку години; ВМРО-ДПМНЕ и некои медиуми ги употребуваат изразите *соросоид*, *(де)сорозиација*, *(де)сорозира*, како назив за членовите и за симпатизерите на СДСМ и на Фондацијата „Сорос“, одн. како назив на ширењето, одн. потребата од отстранување на нивното влијание/членство во здруженија, органи итн. Политичкиот противник СДСМ и некои медиуми, пак, ги користат соодветните изрази *вмроид*, *(де)вмрозиација* и *(де)вмрозира*. Од наведените лексеми, почесто се среќаваат називот на носител на особина и на називот на дејство отколку глаголот.

Воочлив е зборобразувачкиот модел на неологизмите: *соросоид/вмроид* се состои од основата *сорос/вмро* и старогрчкиот суфикс: *-oiedēs* 'сличен; -виден' (сп. Дуден-www за германскиот јазик); глаголот е изведен со туѓиот суфикс *-ира*, а неговиот антоним – и со префиксот *де-*, кој изразува поништување на резултат од дејство (сп. Конески ²2003: 145) и со кој овде се сугерира неопходноста од ослободување, „чистење“ од непожелни влијанија и лица.⁵² Овие образувања се карактеристични за стручниот јазик: *афиксоид, андроид, стероид, ромбоид*, но и за општиот јазик: *фашистоид* итн.; *дезинфекција, деградација* итн.; *дезинфицира, деградира* итн. Во македонските медиуми се јавуваат и други вакви (од)глаголски образувања, чија основа е етноним, демоним или топоним: *одмакедончува(ње), дебалканизација, дебалканизира* итн.

Овој зборообразувачки модел понекогаш се одликува со отсуство или со необичност на соодветниот глагол или на соодветната непрефиксирана именка: *дебаланс, дедукација, девалвација, деклинација* (сп. Радовиќ-Тешиќ 2002: 152 и натаму). Од наведените лексеми, на интернет не се јавува глаголот *сорозира*, но овде се наведува како потенцијално зборообразување.

На германското јазично подрачје не се познати соодветни германски лексеми, но се познати туѓите суфикси. Неопходен е објаснувачки превод:

VMRO-DPMNE: На Македонија ѝ треба вистински граѓански сектор и десороизација (Десороизација-www).

VMRO-DPMNE: Mazedonien bedarf eines echten Bürgersektors und einer Desoroisierung (Befreiung vom Einfluss des SDSM oder

⁵² Од зборообразувачки аспект потсетува на нацистичките изрази *entjuden, Entjudung*, букв.: 'деевреизира/одевреи/одеврејува/разеврејува/разеврејува, деевреизација/одеврејување/разеврејување' (при што глаголот во рефлексивна употреба *sich entjuden*, 'се деевреизира/одевреи/одеврејува/разеврејува', се јавил уште во 1838 година со значење 'се асимилира откажувајќи се од сопствената религија и од сопствените национални белези'), со кој нацистите потоа изразувале целосно потиснување на Евреите од професионалниот и од стопанскиот живот, отстранување на еврејското влијание, принудна продажба и конфискација на нивниот имот, депортација и убивање на Евреите (Шмиц-Бернинг 2007: 189; Лексикон, Третиот Рајх-www), макар што често користеле и еуфемизми и јазично не биле секогаш олку „директни“ (сп. *arisieren, Arisierung* 'аризира, аризација'). Сп. и во срп. *денацификација* (Радовиќ-Тешиќ 2002: 152). израз што се јавува и во врска со македонските општествено-политички услови (Денацификација-www).

der Soros-Stiftung; ’ослободување од влијанието на СДСМ и на Фондацијата „Сорос“); (прев. од авторките)

Оваа постапка се предлага и за другите лексеми од оваа точка.

5.3. ДПМНЕ и СДС

Вака заемно се нарекуваат припадниците на двете најголеми македонски партии: левоориентираните го користат називот *ДПМНЕ* (наместо: *ВМРО-ДПМНЕ*), а десноориентираните – називот *СДС* (наместо: *СДСМ*). Посебна навреда за секоја личност е да ѝ се искривоколчи личното име. Со оглед на тоа што и називите на партии имаат ранг на сопствени имиња, понижувачкиот ефект се постигнува преку припадноста на личноста кон партијата.

На првите шест страници на Гугл не е потврден пишуван извор што ја содржи само кратенката ДПМНЕ (без ВМРО). Но, во усните соопштенија на СДСМ се слуша(ше) нецелосниот назив на противничката партија.

Двете партии (се однесуваат небаре) се уверени дека политичкиот противник не е достоин, па затоа нема ни право да носи дел од името на својата партија, и тоа кратенката *ВМРО*, кој потекнува од поранешната истоимена партија (1919 – 1934), одн. називот *Македонија* во рамките на името на партијата.

Во германските еквиваленти е неопходно објаснување.

Државата со СДС оди кон пропаст (СДС-www).

Der Staat mit der SDS-Regierung ist auf dem Weg in den Zusammenbruch (SDS für SDSM ‚Sozialdemokratischer Bund Mazedoniens‘ ist eine vom politischen Gegner verwendete abwertende Bezeichnung); ’СДС наместо СДСМ (Социјалдемократски сојуз на Македонија) е омаловажувачки назив што го употребува политичкиот противник‘ (прев. од авторките).

5.4. Комуњар

Припадниците на десноориентираните партии, пред сè на ВМРО-ДПМНЕ, го употребуваат овој погрден израз со значење 'комунист' (ДРМЈ-wwв)⁵³ во врска со левоориентираните политичари, во прв ред со членовите и со симпатизирите на СДСМ. Следуваат примери за едно „препукување“ на двата табора:

[...] ако денес припадник на власта [коалициската Влада на ВМРО-ДПМНЕ] сака да навреди некого велејќи му „*Комуњару еден!*“, за 20 години од сега можеби навредата ќе гласи „*Патриоту еден!*“ (Комуњар-wwв)

[...] Ein Mitglied der [VMRO-DPMNE-Koalitions-]Regierung kann heute jemanden mit dem Wort „*Roter!*“⁵⁴ beleidigen, und in 20 Jahren wird vielleicht das Wort „*Patriot!*“ dazu dienen (прев. од авторките).

Македонскиот народ постојано е под закана на епохални кражби од секаков вид предизвикан од КОМУЊАРИТЕ [...]! (Комуњар-wwв).

Dem mazedonischen Volk⁵⁵ droht die Gefahr schwerer Diebstähle jeder Art durch die ROTEN⁵⁶ [...]! (прев. од авторките).

5.5. Предавник на името/народот/знамето/државата наспрема патриот

Овие лексеми обично се однесуваат на спорот со Грција за знамето и за името, на статусот на албанскиот јазик итн. Откако Македонија го смени знамето во 1995 година, актуелен е спорот за името, во кој се чувствува поделеност на граѓаните во два табора: поддржувачи на изнаоѓањето компромисно решение со Грција,

⁵³Веројатно станува збор за заемка од српскиот јазик (сп. *комуњара* со белегот: пејоратив; РСЈ 2011: 560). Оваа лексема треба да се разграничи од *комунар*, израз што се однесува на лице поврзано со Париската комуна (истор.) и на лице поврзано со општина, комуна како административно-територијална единица (ТРМЈ, II, 2005: 578). Инаку, ТРМЈ не ја содржи одредницата *комуњар*.

⁵⁴Како еквивалент на лексемата *комуњар* овде се предлага негативно конотирираниот израз *Roter*, букв.: 'црвен'.

⁵⁵ Лексемата *Volk* 'народ' денес, вистина, не е означена со посебен конотациски белег (во Дуден-wwв), но таа била (зло)употребувана во националсоцијализмот како израз на расна и „крвна“ заедница под водство на фирерот (сп. Грчева/Рау 2006: 318; Лексикон, Третиот Рајх-wwв).

⁵⁶ В. фуснота 20.

имено на промената на уставното име, од една страна, и противници на ова решение од друга страна. Ваква поделеност се чувствува и во врска со проширувањето на употребата на албанскиот јазик. Противниците на промените (пред сè десноориентираните партии) се сметаат себеси за патриоти, а неистомислениците ги нарекуваат предавници. Паушалното оцрнување на неистомислениците ја задушува политичката дискусија, аргументирањето на сопствениот став и фундираната критика на спротивниот став, што доведува до раскол меѓу населението. Споменатите називи се среќаваат и во некои медиуми, а постојат и такви што изразуваат критички став спрема самопофалбата и дискредитирањето на неистомислениците.

На другата страна, додаде Михајловски, имаме докажани кукавици и предавници. Во деведесетите го предадоа името, веднаш потоа знамето, а со самото тоа го предадоа и народот (Предавник1-www).

Auf der anderen Seite, fügte Mihajlovski hinzu, haben wir erwiesene Feiglinge und Verräter. In den Neunzigern haben sie den Namen, gleich danach die Flagge und dadurch das Volk selbst verraten (прев. од авторките).

Ова е списокот на предавници: 43 имиња на пратеници од СДСМ кои гласаа за двојазична Македонија!(Предавник2-www).

Das ist die Liste der Verräter: 43 Namen von SDSM-Abgeordneten, dir für ein zweisprachiges Mazedonien gestimmt haben! (прев. од авторките).

Иако постојат денотативни еквиваленти, преведувањето на германски е проблематично поради различната конотација. Германските преводни еквиваленти *Volksverräter* ('предавник на народот') и *Patriot* ('патриот') се поврзуваат со инакви општествено-политички услови: историски со националсоцијализмот, а актуелно со мигрантската криза. Германските лексеми содржат навредлива димензија, првата го носи овој белег постојано, а втората – често (Дуден-www). Екстремната десница денес го употребува изразот *Volksverräter* ('предавник на народот') за да ги оцрни неистомислениците (за овој германски „незбор“ в. т. 4.2.), а своите припадници ги нарекува *Patrioten* ('патриоти'). Значи, изразите *предавник на народот* и *Volksverräter*, вистина, имаат негативна конотација како заеднички белег, но се поврзуваат со различна

општествено-политичка ситуација, а лексемите *patriot* (‘родољубец‘; ТРМЈ, IV, 2008: 50) и *Patriot* (*Patriot-ww*) можат да се сметаат дури и за лажни двојки бидејќи имаат позитивна, одн. негативна конотација. Можно е и лексемата *patriot* да придобие негативна конотација ако продолжи нејзината злоупотреба во Македонија.

6. Заклучок

Прагматската анализа на изразите: *alternative Fakten* (‘алтернативни факти‘, 2017), *Volksverräter* (‘предавник на народот‘, 2016), *Gutmensch* (букв.: ‘добар-човек‘, 2015), *Lügenpresse* (‘лажлив печат‘, 2014), *Sozialtourismus* (‘социјален туризам‘, 2013), *Opfer-Abo* (букв.: ‘претплата за улога на жртва‘, 2012), *Döner-Morde* (‘донер-убиства‘, 2011), *alternativlos* (‘без алтернатива‘, 2010); *бомба*; *вмroud*, *sorocoud*; *(де)вмроузира*, *(де)сороузира*; *(де)вмроузиација*, *(де)сороузиација*; *ДПМНЕ* и *СДС*; *комуњар*; *предавник на името/народот/знамето/државата* наспрема *patriot* секако покажува совпаѓање во однос на тоа дека со еуфемизми се опишува сопственото однесување, а со дисфемизми (какофемизми) – однесувањето на политичкиот противник. Некои лексеми се темелат на тропи (оксиморон, иронија, метафора, метонимија). Од лингвистички (зборообразувачки) аспект, посебно се истакнуваат пејоративите, кои (делумно) можат да се сметаат за неологизми. Во германскиот превладува композицијата, а во македонскиот – деривацијата (*Döner-Morde*, *Gutmensch*, *вмroud/sorocoud*).

Изнаоѓањето денотативни еквиваленти не го решава преведувачкиот проблем, поради различните асоцијации и конотации (в. т. 4. и т. 5.). Со исклучок на *alternative Fakten* (‘алтернативни факти‘), германските „незборови“, се разбира, првенствено се поврзуваат со германските општествено-политички услови. Изразите *Volksverräter* (‘предавник на народот‘), *Lügenpresse* (‘лажлив печат‘), *Sozialtourismus* (‘социјален туризам‘) и *Gutmensch* (букв.: ‘добар-човек‘) се однесуваат на мигрантската криза, а првите два имаат и националсоцијалистичка димензија. Расистичка компонента има и *Döner-Morde* (‘донер-убиства‘), додека *Opfer-Abo* (букв.: претплата за улога на жртва) е идиолектизам врзан на кривичен процес во Германија што не е многу познат во Македонија. „Незборот“ *alternativlos* (‘без алтернатива‘) обично се поврзува со сојузната

канцеларка Меркел и се однесува на демократијата и на политичкиот дијалог⁵⁷.

И германскиот „незбор“ *alternative Fakten* и македонската синтагма *алтернативни факти* се калки од американскиот вариетет на англискиот јазик. Како македонски калки на германски изрази врзани за германската општествено-политичка констелација, на интернет се потврдени само *социјален туризам* (*Sozialtourismus*) и *донер-убиства* (*Döner-Morde*). Македонските денотативни еквиваленти *предавник на народот* (*Volksverräter*) и *лажлив печат* (*Lügenpresse*) сами посебе не ја изразуваат историската конотација и, исто како *благодарен/добричок/...* (*Gutmensch*), не ја доловуваат ниту актуелната политичка димензија во Германија. Посебен проблем е преводната синтагма *предавник на народот* (*Volksverräter*) бидејќи се однесува на актуелната ситуација во Македонија, па предизвикува сосема инаква асоцијација. Непознат израз, пак, *епремплата за улога на жртва* (в. г.).

И германските денотативни еквиваленти не ја изразуваат соодветната релација со Македонија. Особено е воочлива разликата, се разбира, кај *Volksverräter* и *предавник на народот*) и кај *патриот* и *Patriot* бидејќи германските изрази имаат националсоцијалистички призвук, а последниве две лексеми (и покрај денотативното совпаѓање) можат да се сметаат дури и за лажни двојки поради спротивставената конотација.

Општо земено, германските „незборови“ делумно имаат негативна конотација поради поврзаноста со националсоцијализмот и претежно се поврзуваат со мигрантската криза, додека македонските анализирани изрази се однесуваат на државните симболи, спорот за името, статусот на албанскиот јазик итн. или се навредлив назив на политичкиот противник. Затоа, денотативниот еквивалент не ја изразува културната заднина на оригиналниот израз.

Оттаму произлегува дека во најголемиот број случаи е потребен објаснувачки превод, што преставува посебен предизвик за преведувачот, кој мора да го одбере минималниот неопходен коментар за, од една страна, да не го разводни преводот, а од друга страна, да му го направи поимлив на читателот на преводот.

⁵⁷ И покрај претходниот британски извор, денес не се конотира првенствено со креаторката на изразот Маргарет Тачер (в. т. 4.8. и фуснота 16).

Објаснувачки превод е излишен кога општествено-политичката ситуација произлегува од контекстот. Се разбира дека преводниот еквивалент зависи од целната група и дека во зависност од нејзините познавања на македонската култура и актуелна состојба, може и целосно да отсутува.

7. Литература

7.1. Примарна литература

На кирилица

Алтернативни факти-www – „Објаснување од Белата куќа: портпаролот на Трамп не лажел, туку изнел „алтернативни факти“ (ВИДЕО)“, МКД, 23.1.2017 (<https://www.mkd.mk/svet/vesti/objasnuvanje-od-belata-kukja-portparolot-na-tramp-ne-lazhel-tuku-iznel-alternativni-fakti>; 8.3.2017).

Денацификација-www – Орданоски, Сашо 2016: „На Македонија ѝ треба процес сличен на денацификацијата“, *Civil Media*, 30.12.2016 (<https://www.civil.org.mk/2016/12/30/ordanoski-na-makdonia-trba-prozs-slitchn-na-dnazifikaziata/?lang=mk>; 3.3.2018).

Десороизација-www – „Македонија: ВМРО-ДПМНЕ: На Македонија ѝ треба вистински граѓански сектор и десороизација“, *Нетпрес*, 7.2.2017 (<http://netpress.com.mk/vmro-dpmne-na-makedonija-treba-vistinski-graganski-sektor-desoroizacija/>; 9.3.2018).

Донер-убиства-www – „На обложувалниците се губат пари, но и животи“, *Вечер*, 16.12.2009 (<http://vecer.mk/sport/na-oblozhuvalnicite-se-gubat-pari-no-i-zhivoti>; 9.3.2018).

Една алтернатива-www – Цуцуловски, Љубомир 2017: *Патриоти, предавници и полуинтелекти*, 26.3.2017 (<https://www.facebook.com/LjubomirCuculovski/posts/760549310777047>; 3.3.2018).

Лажлив печат-www – Поповски, Љупчо 2017: „Обединети во презирот“. *Утрински весник*, 25.1.2017 (<http://www.utrinski.mk/?ItemID=1E63818418721F4E8475CA43E7E35D32>; 2.3.2018).

Комуњар-www – „Кратка етимологија на зборот 'комуњар'“. *Maliotcovek*, 8.5.2011 (<https://maliotcovek.wordpress.com/2011/05/08/Кратка-етимологија-на-зборот-комуња/>; 4.3.2018).

- Нема алтернатива-1-www – „ЕУ проширувањето забавено, но нема алтернатива“. *Tocka.com.mk*. 20.6.2016 (<http://tocka.com.mk/vesti/199623/debata-prosiruvanjeto-na-eu-zabaveno-no-nema-alternativa>; 9.3.2018).
- Нема алтернатива-2-www – „Попоски, Спасовски, Јолевски: Членството во НАТО и ЕУ нема алтернатива“. *Вечер*. 14.10.2016 (<http://vecer.mk/makedonija/chlenstvoto-vo-nato-i-eu-nema-alternativa>; 31.3.2017).
- Предавник1-www – „Михајловски: Имаме докажани предавници- го предадоа името, знамето и народот“, *Нет-прес*, 27.2.2017 (<http://netpress.com.mk/mihajlovski-imame-dokazhani-predavnici-go-predadoa-imeto-znameto-i-narodot/>; 3.3.2018).
- Предавник2-www – „Ова е списокот на предавници: 43 имиња на пратеници од СДСМ кои гласаа за двојазична Македонија!“, *Infomax.mk*. *Информации без цензура*, 11.1.2018 (<http://infomax.mk/ова-е-списокот-на-предавници-43-имиња-на/>; 4.3.2018).
- СДС-www – „ВМРО-ДПМНЕ: СДС ветуваа живот за сите, а државата ја донесоа пред банкрот“, *Фокус*, 2.10.2017 (<http://fokus.mk/vmro-dpmne-sds-vetuvaa-zhivot-za-site-a-drzhavata-ja-donesoa-pred-bankrot/>; 4.3.2018).
- Социјален туризам-www – „Германија со намера за строга контрола на имигранти за т.н. социјален туризам“. *Daily Macedonia*. 7.6.2013 (<http://daily.mk/vesti/germanija-so-namera-za-stroga-kontrola-na-imigranti-za-tn-socijalen-6>; 5.3.2018).

На латиница

- Alternative Fakten-Unwort-www – „Unwort des Jahres 2017“, *Sprachkritische Aktion: Unwort des Jahres* (<http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=51>; 8.3.2017).
- Alternativlos-Unwort-www – „Alternativlos“, *Sprachkritische Aktion: Unwort des Jahres. Die Unwörter ab 2010* (<http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=35>; 9.3.2018).
- Alternativlos1-www – „Sprache: Unwort des Jahres ist ‚alternativlos‘. Eine unabhängige Jury hat "alternativlos" zum schlimmsten Wort des vergangenen Jahres gewählt. Begründung: Das Wort ersticke den politischen Diskurs, *Zeit online*, 18.1.2011

[www.\(http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2011-01/unwort-2010-alternativlos](http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2011-01/unwort-2010-alternativlos); 9.3.2018).

Alternativlos2-www – „Angela Merkels Alternativlos-Rhetorik: Ton in Ton. Immer wieder nennt Merkel ihre Politik alternativlos. Warum Alternativlosigkeit als Regierungsstrategie der Demokratie schadet“, taz, 30.10.2016 ([http://www.taz.de/!5346303/; 9.3.2018](http://www.taz.de/!5346303/;9.3.2018)).

Alternativlos3-www – Ljubic, Nicol: „Alternativlosigkeit in der Politik. Schluss mit Basta!“. Deutschlandradio Kultur. 9.3.2015. <[http://www.deutschlandradiokultur.de/alternativlosigkeit-in-der-politik-schluss-mit-basta.1005.de.html?dram:article_id=313663; 9.3.2018](http://www.deutschlandradiokultur.de/alternativlosigkeit-in-der-politik-schluss-mit-basta.1005.de.html?dram:article_id=313663;9.3.2018)).

Bombe-www – Reiter, Teresa: „Mazedonien. ‚Geiselnahme des gesamten Staates‘“, *Wiener Zeitung*, 10.6.2015 (https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/europa/europastaaten/756790_Geiselnahme-des-gesamten-Staates.html; 9.3.2018).

Döner-Morde-Unwort-www– „Döner-Morde“, *Sprachkritische Aktion: Unwort des Jahres* (<http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=43>; 9.3.2018).

Gutmensch-Unwort-www – „Unwort des Jahres 2015“, *Sprachkritische Aktion: Unwort des Jahres. Unwort des Jahres 2015* (<http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=49>; 8.3.2018).

Gutmensch-www – Mannheimer, Michael: „US-Psychiater: ‚Gutmenschen sind klinisch geisteskrank‘“. *Michael Mannheimer Blog. Islamisierung und Linkstrend stoppen – Grundrechte schützen – Demokratie stärken.* <https://michael-mannheimer.net/2012/11/04/us-psychiater-gutmenschen-klinisch-geisteskrank/>; 31.3.2017).

Jamaika-Aus-www – Fletscher, Karoline 2017: „Das Politikschiff liegt auf der Werft. Noch ist offen, wer nach dem Scheitern der Jamaika-Sondierung politisch das Ruder übernimmt. Auch die Talkgäste von Anne Wills trugen nicht zur Klärung bei“, *Der Tagesspiegel*, 27.11.2017 (<https://www.tagesspiegel.de/medien/tv-talk-anne-will-zu-regierungsbildung-das-politikschiff-liegt-auf-der-werft/20634114.html>; 10.3.2018).

Keine Alternative-www – Brink, Nana: „Es gibt keine Alternative zur Demokratie. Schweizer Politologe verteidigt griechische Wahlen trotz des ‚schlechten Zeitpunkts‘“. Interview mit Andreas Auer.

- Deutschlandradio* *Kultur*, 16.6.2012
(http://www.deutschlandfunkkultur.de/es-gibt-keine-alternative-zur-demokratie.1008.de.html?dram:article_id=209304; 9.3.2018).
- Lügenpresse-Unwortdesjahres-www – „Lügenpresse“, *Sprachkritische Aktion: Unwort des Jahres. Unwort des Jahres 2014* (<http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=48>; 5.3.2018).
- Opfer-Abo-Unwort-www – „Opfer-Abo“, *Sprachkritische Aktion: Unwort des Jahres* (<http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=46>; 9.3.2018).
- Opfer-Abo1-www – „SPIEGEL-Gespräch: ‚Kollektiver Blutrausch‘. Jörg und Miriam Kachelmann rechnen ab - mit Polizei, Justiz, Medien und der ihrer Ansicht nach schärfsten Waffe heutiger Frauen: deren Opferrolle“, *Spiegel online. Kultur. Aus dem Spiegel*, Ausgabe 41/2012, 8.10.2012 (<http://www.spiegel.de/spiegel/spiegel-gespraech-das-ehepaar-kachelmann-ueber-deutsche-justiz-a-877599.html>; 9.3.2018).
- Opfer-Abo-2-www – „‚Opfer-Abo‘ findet Kachelmann gut“. *Spiegel online. Kultur. Unwort des Jahres*. 15.1.2013 (<http://www.spiegel.de/kultur/gesellschaft/joerg-kachelmann-verteidigt-unwort-des-jahres-opfer-abo-a-877704.html>; 6.3.2018).
- Patriot-www – Jessen, Jens: „Patrioten? Idioten! Neonazis rufen einen ‚Tag der Patrioten‘ aus. Die haben da was falsch verstanden“, *Zeit online*, 11.9.2015 (<http://www.zeit.de/2015/37/rechtsextremismus-patriotismus-nationalismus-nationalsozialismus-unterschied>; 5.3.2018).
- Sozialtourismus-Unwort-www – „Sozialtourismus“, *Sprachkritische Aktion: Unwort des Jahres* (<http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=47>; 2.3.2018).
- TINA-www – Robinson, Nick (2013): „Economy: There is no alternative (TINA) is back“, *BBC*, 7.3.2013 (<http://www.bbc.com/news/uk-politics-21703018>; 4.3.2018).
- Umvolkung-www – „Bettina Kindla: CDU-Abgeordnete spricht von ‚Umvolkung‘“, *Zeit online* vom 24.9.2016 (<http://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2016-09/cdu-bettina-kudla-nazi-sprech-umvolkung-twitter>; 3.3.201). KOJ E ABTOP HA OBAA CTATIJA?
- Unwort-www – Sprachkritische Aktion: *Unwort des Jahres* (<http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=1>; 9.3.2018).

Volksverräter-Unwort-www – „Volksverräter“, *Sprachkritische Aktion: Unwort des Jahres* (<http://www.unwortdesjahres.net/index.php?id=35>; 8.3.2018).

Volksverräter-www – Martin Schulz: „Wer ihn Volksverräter nennt ist ein Nazi und gehört nicht nach Deutschland“, *Kontra Magazin*, 16.1.2018 (<https://www.contra-magazin.com/2018/01/martin-schulz-wer-ihn-volksverraeter-nennt-ist-ein-nazi-und-gehört-nicht-nach-deutschland/>; 3.3.2018).

Wort-www – Gesellschaft für deutsche Sprache. *Wort des Jahres* (<https://gfds.de/aktionen/wort-des-jahres/>; 9.3.2018).

7.2. Секундарна литература

АМОН 1995 – Ammon, Ulrich: *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz: Das Problem der nationalen Varietäten*. Berlin: de Gruyter.

Бојковска 2017 – Bojkovska, Emilija: „Die Unwörter des Jahres als Machtmittel der Politik. Sind sie ins Mazedonische übersetzbar?“ In: Knežević, Jelena / Heine, Simone / Ivanović, Ljubomir (Hrsg.): *Folia Linguistica et Litteraria: Zeitschrift für Sprach- und Literaturwissenschaft. Macht und Politik in der deutschen Sprache, Literatur und Kultur*, 18/2, Sonderausgabe. Nikšić: Philologische Fakultät, Universität Montenegro, S. 55–71.

Буркхарт 1996 – Burkhardt, Armin: „Politolinguistik. Versuch einer Ortsbestimmung“. In: Klein, Josef / Diekmannshenke, Hajo (Hrsg.): *Sprachstrategien und Dialogblockaden. Linguistische und politikwissenschaftliche Studien zur politischen Kommunikation*. Berlin / New York: de Gruyter, 75–100.

Диес 2016 – Diez, Georg. „Politik und Sprache. Der Tabubruch“. Konrad Adenauer Stiftung (Hrsg.): *Publikationen. und Sprache*. 20.12.2016. (<http://www.kas.de/wf/de/33.47502/>. 11.2.20178).

Конески ²2003 – Конески, Кирил: Зборообразувањето во современиот македонски јазик. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“ (1995).

Корте / Хиршнер 2000 – Korte, Karl-Rudolf / Hirschner, Gerhard. „Vorbemerkung“. In: (Hrsg.): Darstellungs- oder Entscheidungspolitik? Über den Wandel der Politikstile in

- westlichen Demokratien. München: Hanns-Seidel-Stiftung, S. 11–12.
- Лажмгрубер-www – „Polity, Policy, Politics“, *PolitischeBildung.ch* (<http://politischebildung.ch/fuer-lehrpersonen/grundlagen-politische-bildung/polity-policy-politics>; 8.3.2018).
- Лефлер³2005 – Löffler, Heinrich: *Germanistische Soziolinguistik*. Berlin: Schmidt (1985).
- Нир 2017 – Niehr, Thomas: „Große Reden, große Redner? (1/3): Lassen Sie die Finger von NS-Vergleichen“. In: *Deutschlandfunk* vom 9.7.2017 (http://www.deutschlandfunk.de/grosse-reden-rosse-redner-1-3-lassen-sie-die-finger-von-ns.1184.de.html?dram:article_id=386293; 11.2.2018).
- Нир 2015 – Niehr, Thomas: „Politolinguistik und/oder Sprachkritik? Das Unbehagen in und an der Deskriptivität“. In: *Linguistik online*, Startseite, Bd. 73, Nr. 4 (2015); (<https://bop.unibe.ch/linguistik-online/article/view/2197/3367>; 11.2.2018).
- Политичко образование-www – „Polity, Policy, Politics. Die drei Dimensionen des Politikbegriffs“. Zentrum für Demokratie Aarau (<http://politischebildung.ch/fuer-lehrpersonen/grundlagen-politische-bildung/polity-policy-politics>. 24.2.2018).
- Хебел-www – Hebel, Stephan. „Manipulative Wortwahl. Sprache macht Politik“. Interview von Brigitte Baetz. *Deutschlandfunk*. 2.4.2016. (http://www.deutschlandfunk.de/manipulative-wortwahl-sprache-macht-politik.761.de.html?dram:article_id=350121; 9.3.2018).
- Радовиќ-Тешиќ 2002 – Радовић-Тешић, Милица: *Именице с префиксима у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Шмиц-Бернинг 2007 – Schmitz-Berning, Cornelia: *Vokabular des Nationalsozialismus*. Berlin: de Gruyter.

7.3.Терцијарна литература

- Грчева/Рау 2006 – Грчева, Ранка / Рау, Петер: *Голем македонско-германски и германско-македонски речник*. Скопје: Магор.
- ДРМЈ-www – *Дигитален речник на македонскиот јазик* (<http://www.makedonski.info/>; 9.3.2018).

Дуден-www – *Duden Wörterbuch* ([http:// www.duden.de/rechtschreibung/](http://www.duden.de/rechtschreibung/); 8.2.2017).

Лексикон, Третиот Рајх-www – *Lexikon des Dritten Reichs* (<http://www.lexikon-drittes-reich.de/>; 10.3.2018).

РСЈ²2011 – Вујанић, Милица и др.: *Речник српскога језика*. Нови Сад: Матица српска (2007).

ТРМ, II, 2005 – *Толковен речник на македонскиот јазик*, том II, 3 – К. Составувачи под раководство на Снежана Велковска. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.

ТРМ, IV, 2008 – *Толковен речник на македонскиот јазик*, том IV, II. Составувачи под раководство на Снежана Велковска. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.